

Wstęp do Inwentaryzacji

Krajoznawczej szlaków pieszych w Jaworznie

Mateusz Sarna

SL - 7109 - c

SL - 7110 - y

SL - 7111 - n

SL - 7112 - s

Potrzebę opisania jaworznickich szlaków pieszych odczułem dobitnie już około 2014 roku przemierzając ze znajomymi „Szlak Baliński” w kierunku z Centrum Jaworzna do stacji PKP w Balinie.

Okazało się wtedy, że znaki są ledwo widoczne, a ścieżki miejscami zarośnięte i nic jak tylko podstawy orientacji w terenie i nos w mapie są w stanie poprowadzić nas ścieżkami choćby zbliżonymi do tych z pierwotnego jego przebiegu. Niewiele później wyruszyłem na spacer „Szlakiem Byczyńskim” i było tak samo. W latach poprzednich też chadzałem tymi szlakami, jak również „Szlakiem Okrężnym” ale zdecydowanie mniej mi wówczas przeszkadzało to, że trzeba nieustannie zastanawiać się „gdzie jest szlak?”, tzn. może dlatego, że jako człowiek młody wielu rzeczy jeszcze nie rozumiałem.

Dodatkowym impulsem, jeszcze sporo wcześniej, wydawało się być ustanowienie roku 2007 „Rokiem szlaków turystycznych PTTK”.

„Uchwałą XVI Walnego Zjazdu PTTK z 2005 r. - jest nim rok 2007 w związku z przypadającą 120 rocznicą oznakowania przez Walerego Eliasza pierwszego szlaku w Tatrach z Toporowej Cyrhli do Morskiego Oka (2007), 100 rocznicą oznakowania przez Hugona Zapałowicza pierwszego szlaku w Beskidach w rejonie Zawoi (2006), 100 rocznicą wykonania "Orlej Perci" w Tatrach (2006)”.¹ Wskazywano wówczas, że szlaki nie zawsze mają dobry stan, a ich dostępność w parze z nieprzygotowaniem turystów do wędrowki powoduje sytuacje niebezpieczne. „Do takiego stanu rzeczy przyczynia się często złe oznakowanie szlaków. Szlaki zaprojektowane i wytyczone w sposób nieprzemyślany działają na niekorzyść środowiska przyrodniczego, zagospodarowania przestrzeni turystycznej, a przede wszystkim są niebezpieczne dla wędrujących. Rozwój różnych form turystyki powoduje, że coraz więcej podmiotów tworzy własną sieć szlaków znakowanych. W chwili obecnej szlaki może znakować każdy, brak koordynacji spraw znakarskich w kraju, brak ewidencji szlaków, brak jakichkolwiek działań nakierowanych na bezpieczeństwo osób wędrujących szlakami. Powstały więc, niezależnie od szlaków PTTK, sieci szlaków kolarskich, konnych, motorowych, niejednokrotnie wytyczanych wprost po szlakach pieszych, bez zastanowienia się nad konsekwencjami takiego postępowania dla bezpieczeństwa turystów, na przykład poprzez nagminnie tworzone kolizje szlaków pieszych z rowerowymi. W odróżnieniu od szlaków koordynowanych przez PTTK, ich pozostała część w większości nie jest odwzorowana w żadnej literaturze, Turyci wielokrotnie korzystają z map, na których naniesienia nie odpowiadają rzeczywistości, co prowadzi do wypadków i zaniedbań. Bezpieczne szlaki w górach to również ogromnie ważna sprawa dla służb GOPR i TOPR ponieważ im mniej zabłądzeń i związanych z tym wypadków - tym mniej interwencji ratowników w górach.

Tymczasem szlaki turystyczne pełnią ważną rolę w zachowaniu dyscypliny wśród turystów na terenach ważnych dla środowiska naturalnego oraz kształtują pozytywne zachowania wśród zwiedzających na obszarach ważnych ze względów kulturowych i ochrony środowiska. Oznaczenia szlaków, oprócz funkcji edukacyjnej, pozwalają na bezpieczne przemieszczanie się po obszarach trudnodostępnych, potencjalnie niebezpiecznych dla turystów. Szlaki turystyczne pozwalają też na nieingerowanie w życie chronionych i zagrożonych gatunków nieodpowiednim zachowaniem ludzi, zakłócającym równowagę danego środowiska. Znajomość roli, oznaczeń i funkcji szlaków turystycznych jest niezbędna dla zachowania równowagi pomiędzy ochroną obszarów przyrodniczych a możliwością przebywania na nich turystów.

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Rok_Szlak%C3%B3w_Turystycznych_PTTK

Ponadto polskie szlaki górskie i rowerowe, a także piesze wyznakowane przez kadrę znakarzy PTTK, pozostają częścią międzynarodowego systemu szlaków europejskich. Szlaki oznakowane przez Towarzystwo są dokładnie odwzorowane na mapach i w przewodnikach turystycznych, zatem wszelkie negatywne zjawiska w ich utrzymaniu i funkcjonowaniu mogą wywołać chaos w literaturze turystycznej.

Zapewnienie dostępu do informacji o szlakach turystycznych jest niezbędnym czynnikiem wykorzystania infrastruktury szlaków, poprawy stanu środowiska naturalnego, zwiększenia dochodów z turystyki oraz poprawy bezpieczeństwa na szlakach turystycznych. Dynamicznie rozwijający się dostęp do nowoczesnych rozwiązań teleinformatycznych oraz bazy danych przyczynią się do lepszego wykorzystania infrastruktury turystycznej, promocji rozwoju turystyki w Polsce. Dostarczanie informacji przez Internet jest obecnie jedną z najskuteczniejszych a zarazem najtańszą znaną techniką docierania do potencjalnych turystów. Pozwala dodatkowo, za pomocą odbioru ekoedukacyjnych programów multimedialnych i interaktywnych elementów na stronach internetowych, na kształtowanie odpowiednich zachowań i postaw wobec środowiska naturalnego. Bazy danych o szlakach turystycznych, wraz z szybkimi i łatwymi ekoedukacyjnymi multimedialnymi przekazami internetowymi, są obecnie najszybszą i najtańszą metodą pozwalającą na dotarcie z przekazem ekologicznym do potencjalnych turystów. Rozwiązania zapewniające dostęp do informacji o szlakach turystycznych przyczynią się do zachowania równowagi pomiędzy zwiększającą się liczbą turystów a możliwością kształtowania ich postaw poprzez multimedialny przekaz ekoedukacyjny i zaznajamianie ich z problematyką zachowań na szlakach”.² Ustanowiono nawet okolicznościową odznakę turystyczno – krajoznawczą. Zdawało się więc, że idzie nadzieja na odnowienie oznakowania i poprawę jakości ścieżek. W naszym mieście wtedy do tego nie doszło...

Kilkukrotne ich przejście, czy to samemu, czy fragmentami na rajdach pieszych organizowanych przez Komisję turystyki Pieszej PTTK w Jaworznie, pozwoliło mi poznać te ścieżki niemal na pamięć. Nie jest to żadne wielkie osiągnięcie ale dzisiaj zdecydowanie łatwiej jest mi podjąć temat inwentaryzacji krajoznawczej tych szlaków. Inwentaryzacji, do której pełnej odwagi nabrałem dopiero po uzyskaniu legitymacji Instruktora Krajoznawstwa Regionu PTTK. Inwentaryzacji albo zwykłej próby przypomnienia społeczeństwu w swoich opracowaniach publikowanych online, że takie szlaki w mieście są i może warto wyjść zobaczyć coś w swojej okolicy. Jest to dla mnie misja bardzo ważna.

Tym bardziej, że sieć szlaków w latach 2019 – 2021 jest odnawiana i modernizowana.

Szczerze każdemu polecam aktywny wypoczynek na jaworznickich szlakach. ☺

Wplatając w to wszystko temat Regionalnej Odznaki Krajoznawczej PTTK Jaworzno „Miłośnik Ziemi Jaworznickiej” postaram się stworzyć kompletny opis wszystkich obiektów i miejsc dążąc jednocześnie do jak najlepszej promocji wspomnianej Odznaki.

Jaworznickie szlaki piesze od czerwca 2019 roku dostępne są w znanym i lubianym serwisie mapa-turystyczna.pl

Przejścia niejednokrotnie inne niż w papierowych mapach podyktowane są tym, że przejście drogami ze starszych map jest po prostu niemożliwe ale zaproponowane alternatywne ścieżki nie omijają miejsc cennych pod każdym możliwym względem.

² <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/271456.html>

Pisząc poszczególne opracowania przejdę szlaki jeszcze raz by zgromadzić odpowiednią dokumentację fotograficzną i o możliwościach pokonania wszystkich odcinków napisać jak najbardziej „na świeżo”. Takie „przejście szlaku” w rozumieniu inwentaryzacji krajoznawczej nosi nazwę penetracji terenu i tak właśnie będzie. Warto jest bowiem sięgnąć wzrokiem na obiekty ulokowane nieco poza szlakiem. Wiadomo, że prowadzone są w mieście różne roboty, co może z czasem całkowicie zmienić istniejący na czas pisania opracowania stan rzeczy. Według danych ze śląskiej grupy znakarzy – szlaki w Jaworznie odnawiane były po raz ostatni w latach:

1. Szlak Byczyński (SL – 7111 –n) odnawiano w 1999 r., a potem w roku 2020.
2. Szlak Baliński (SL – 7110 – y) odnawiano w 2000 r. i obecnie planuje się zmianę jego nazwy i przebiegu..
3. Szlak Dojściowy do źródła Siarczanej (SL – 7112 – s) odnawiano w 1989 r. i planuje się jego odnowienie.
4. Szlak 25-lecia PTTK (SL – 245 – z) odnowiono w 2017 r.
5. Szlak Okrężny Jaworzna (SL – 7109 – c) odnawiano:
a/ na odcinku z Dąbrowy Narodowej do Zalewu Sosina – w 2000 r.;;
b/ na odcinku z Zalewu Sosina do Dąbrowy Narodowej w 1999 r.;;
c/ w całości w 2020 r.

Przyroda działa różnie. Znaki szlaków pełnoletnich i starszych bywają miejscami lepiej widoczne niż znaki malowane kilka lat temu. Oczywiście jeżeli są w miejscach w lesie dobrze zacienionych to nie powinno to budzić zdziwienia. Inne zaś – wystawione na działanie warunków atmosferycznych szybko blakną i znikają z drzew, słupów.

Teraz, post fatum, mogę powiedzieć, że moje opisy pochodzą z następujących lat:

1. Szlak Byczyński (SL – 7111 –n) na potrzeby opracowania przeszedłem w 2020 r.
2. Szlak Baliński (SL – 7110 – y) na potrzeby opracowania przeszedłem w 2016 r. i 2017 r.
3. Szlak Dojściowy do źródła Siarczanej (SL – 7112 – s) na potrzeby opracowania przeszedłem w 2020 r.
4. Szlak Okrężny (SL – 7109 – c) na potrzeby opracowania przeszedłem w 2020 r.

Zasady numeracji pieszych szlaków turystycznych wyjaśnił mi wyczerpująco w odpowiedzi na skierowany przeze mnie e-mail, Kolega Piotr Rościszewski ze Śląskiego Klubu Znakarzy Tras Turystycznych PTTK:

„Zasady numeracji szlaków pieszych nizinnych są następujące:

1. Szlaki główne mają numery dwucyfrowe, zaczynając od 01. Tradycyjnie za szlak główny uchodzą szlaki, które mają znaczenie w skali kraju i mają co najmniej 150 km długości. Pierwotnie to były szlaki polecane piechurkom, którzy zdobywali dużą srebrną OTP. Za najciekawszy w Polsce został uznany Szlak Orlich Gniazd, który ma właśnie numer 01. Oczywiście typowaniem i zatwierdzaniem szlaków głównych zajmuje się KTP ZG PTTK.
2. Szlaki o znaczeniu regionalnym mają numery trzycyfrowe, zaczynając od 101. Typowaniem tych szlaków zajmowały się pierwotnie Wojewódzkie KTP PTTK, ale wobec ich likwidacji – zazwyczaj jakieś ciała zajmujące się koordynacją turystyki pieszej w skali województw. Numery oczywiście nadaje KTP ZG.
3. Pozostałe szlaki o znaczeniu lokalnym mają numery czterocyfrowe, nadawane przez KTP ZG na wniosek oddziałów PTTK, które je zamierzają znakować.
4. Oczywiście numer szlaku składa poprzedza symbol województwa, podobnie jak na tablicach rejestracyjnych samochodów i jeżeli szlak przekracza granice województw, to numer zostaje, a zmienia się symbol województwa. Na końcu znajduje się symbol koloru szlaku od pierwszej litery danego koloru, przy czym zwyczajowo kolor żółty reprezentuje angielskie słowo „yellow”, a czarny słowo „sadza”³.

³ P. Rościszewski, Śląski Klub Znakarzy Tras Turystycznych PTTK

O inwentaryzacji krajoznawczej:

„Podstawowym celem inwentaryzacji krajoznawczej jest uzyskanie pełnych, aktualnych i sprawdzonych informacji o obecnym zasobie oraz stanie obiektów i walorów krajoznawczych na określonym terenie.

Uzyskanie dzięki inwentaryzacji krajoznawczej wiarygodnych materiałów może stanowić podstawę właściwego zagospodarowania turystycznego terenu, planowego kierowania ruchem turystycznym, wytyczania kierunków rozwoju zarówno znanych, jak też nowo tworzonych rejonów i miejscowości turystycznych o walorach krajoznawczych, a także lepszego wytyczania znakowanych szlaków turystycznych. Wyniki inwentaryzacji stanowiąc będą ponadto cenne źródło wiadomości dla autorów publikacji krajoznawczo-turystycznych, dla działaczy krajoznawczych i turystycznych przy organizowaniu wszelkiego rodzaju imprez, wreszcie jako materiały szkoleniowe dla instruktorów krajoznawstwa, przewodników, przodowników i organizatorów turystyki PTTK.

Ważny jest też inny cel działalności inwentaryzatorskiej: oddziaływanie społeczne i wychowawcze, mobilizujące samych krajoznawców - inwentaryzatorów. Inwentaryzacja krajoznawcza powinna stać się rzeczywistą szkołą patriotycznego wychowania, przyczynić się do silniejszej więzi z własnym regionem, rozbudzić dumę narodową przez bezpośredni i żywy kontakt z historią, kulturą i przyrodą. Powinna również wyzwolić nowe jakościowo działania w zakresie regionalizmu, stając się wyrazem konkretnego działania dla regionu, dostarczając usystematyzowanej o nim wiedzy.

Realizacja programu inwentaryzacji krajoznawczej w PTTK będzie służyć aktywizacji społecznej szerokich kręgów krajoznawców. Pozwoli też na rozszerzenie i pogłębienie pracy oddziałowych komisji (klubów) krajoznawczych PTTK, stawiając przed nimi określone zadania organizacyjne i programowe”.⁴

Oczywiście każde z poszczególnych opracowań posiada swój własny krótki wstęp ale takiego wstępu technicznego nie posiadają.

Taka krótka notka informująca o aspektach związanych z numeracją i datami penetracji terenu poszczególnych szlaków była więc wskazana.

Osobiście uważam to za mały lecz treściwy i ciekawy zestaw informacji praktycznych z zakresu znakowania pieszych nizinnych szlaków turystycznych i szerokiego zagadnienia jakim jest inwentaryzacja krajoznawcza PTTK.

⁴ <https://www.pttk.pl/kznw/ikp/index.php?co=06&klasa=c>

